

Julkiset hankinnat – julkista teatteria?

“Hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin”. Näin ylevästi todetaan laissa julkisista hankinnoista ja käyttösovimuksista ja sen 2 §:n kohdassa Lain tavoitteet.

Siihen tuo yleveys sitten loppuukin. Kun vertaa julkisista hankinnoista annetun lain tavoitteita eri kaupunkien laatimiin julkisiin tarjouspyyntöihin, niin nopeasti selviää, että lain hienot tavoitteet ja todellisuus eivät kohta. Olen kuullut useilta yrittäjiltä näkemyksiä siitä, että kaupunkien tarjouspyynnöt on usein laadittu sellaisiksi, että tosiasiasa vain suurimmilla yrityksillä on mahdollisuus tarjota tuotteita kaupungeille tarjouspyynnöissä edellytetyillä ehdoilla. Olen kuullut väitteitä myös siitä, että kaupunkien tarjouspyynnöissä tarjottavien tuotteiden vaatimuslista on laadittu sellaiseksi, että jo etukäteen tiedetään vain tietyn yrityksen pystyvän täyttämään tarjouspyynnössä vaaditut ehdot. Mutta silti julkinen tarjouskilpailu järjestetään.

Tällaisten näkemysten johdosta päätin perehtyä muutamien suurempien kaupunkien tarjouspyyntöihin. Kun katsoo niissä olevia erilaisia ehtoja, niin voi vain todeta, että pienempien yritysten kannattanee käyttää aikansa ja energiansa ihan muihin asioihin, kuin yrittää tarjota tuotteitaan kyseisille kaupungeille. Mieleeni tuli, että ovatkohan kaupunkien virkamiehet ja -naiset tehneet tarjouspyynnöt tarkoituksellisesti sellaiseksi, että pienemmät yritykset ymmärtäisivät olla tekemättä tarjoustaan. Näin heidän ei tarvitse käyttää lainkaan aikaa pienempien yritysten tekemisiin tarjouspyyntöihin. Suurempien kaupunkien virkamiehille varmaan riittää, että kaikilla yrityksillä näyttää olevan tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tuotteita julkisten hankintojen tarjouskilpailussa.

Tässä kirjoituksessa on mahdotonta käydä läpi tarjouspyyntöjen pitkää vaati-

muslistaa, mutta alla muutama esimerkki. Erään suuren kaupungin tarjouspyynnössä edellytetään, että tuotteita tarjoavan leipomon tulee antaa tuotteilleen nyt syksyllä 2018 kiinteät hinnat, jotka ovat voimassa tammikuun 2020 loppuun asti. Hintojen tulee siis olla kiinteät riippumatta siitä, mitä esimerkiksi raaka-aineiden ja/tai energian hinnalle tuona aikana tapahtuu. Tuotteita tarjoavan leipomon tulee ottaa siis riski kustannusten mahdollisesta noususta, jos mieli päästä kyseisen kaupungin toimittajaksi. Tässä kohtaa todettakoon, että maa- ja metsätalousministeri Jari Lepä esitti Ylen Ykkösaamussa 6.10.2018, että päivittäistavara- ja elintarvikkeiden ketjujen pitäisi käydä kustannusten nousun takia uudet neuvottelut teollisuuden kanssa siitä, millä hinnalla ne tuotteita ostavat. Perusteluina oli se, että maatalojen kustannukset ovat nousseet lyhyessä ajassa keskimäärin 50 prosenttia, mutta tuottajahinta vain 17 prosenttia. Se, miten kauppa tulee toimimaan tuossa asiassa, jää nähtäväksi. Mutta ei joustavuus näytä olevan kovin tuttua myöskään kaupungin päättäjille.

Erään kaupungin tarjouspyynnössä edellytetään, että *“toimipaikkojen jakelukuljetuksissa käytettävä kuljetuskalusto täyttää vähintään EURO 6 vaatimukset”.* Tämä taas tarkoittaa sitä, että tarjouksen jättävän leipomon kuljetuskalusto ei saa ylittää EU:n tyyppihyväksyntädirektiivissä Euro-päästöluokituksille säädettyjä ajoneuvojen terveydelle haitallisten päästöjen enimmäisrajoja. Tuotteita on siis turha tarjota kaupungeille, jos tuo edellytys ei täyty.

Ajatus puhtaamman ilman puolesta on tietenkin hieno. Mutta vaatimus esimerkiksi siitä, että pienten ja keskisuurten yritysten tulisi tehdä suuret satsaukset kuljetuskaluston uusimiseksi, on varsin kohtuuton. Tällainen satsaus mahdollistaisi vasta sen, että yritys voisi lähteä omalla tarjouksellaan kilpailemaan suurempien yritysten kanssa. Yhtä lailla voidaan tode-

ta, että kaupungit tekevät ympäristöstävällisiä ratkaisuja, kun ne ostavat tuotteita kaupunkien lähileipomoilta. Tällöin kuljetusmatkatkin ovat lyhyempiä. Onneksi löytyy myös pienempiä kaupungeja, joissa paikallisuutta ja lähituotteita arvostetaan. Tällaisten kaupunkien tarjouspyynnöissä esimerkiksi tuotteiden paistamisen ja niiden kaupungille toimittamisen välillä saa olla vain tietty tuntimäärä. Tällöin tuotteita ei kovin kaukaa pystytä kuljettamaan.

Loppuun vielä muutama tarjouspyyntöjen erikoisuus. Yritysten tulee lähettämässään tarjouksessa vastata kaupunkien pois-sulkemisperusteisiin liittyviin kysymyksiin. Tällaisia ovat muun muassa seuraavat: Onko yritys tai heidän hallinto- ja johtohenkilönsä osallistuneet rikollisjärjestön toimintaan, ovatko he tehneet terrorismiin tai terroritoimintaan liittyneitä rikoksia, ovatko he osallistuneet rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen? Aina on tietenkin mahdollista, että rikoksiin, kuten rahanpesuun, voi syyllistyä kuka tahansa, vaikkapa korkea poliisiviranomainen, kuten viimeaikaisista tapahtumista hyvin tiedämme. Mutta silti tuollaiset kysymykset tuntuvat erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kannalta varsin kaukaa haetuilta. ☹

Mika Väyrynen

